

نظارت بر اعمال حکومت در نظام جمهوری اسلامی ایران

نویسنده:

ایوب تلاحی

(پژوهشگر حقوق عدلی)

سرشناسه	: فلاحی، ایوب، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: نظارت بر اعمال حکومت در نظام جمهوری اسلامی ایران / نویسنده ایوب فلاحی.
مشخصات نشر	: تهران: فرهوش، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۵ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۹۵-۳۲۵-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: اسلام و دولت -- ایران
موضوع	: Islam and state -- Iran
موضوع	: اسلام و سیاست -- ایران
موضوع	: Islam and politics -- Iran
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ع/۸۴ف/۲۳۳۱ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۸۳۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۵۸ ۵

نظارت بر اعمال حکومت در نظام جمهوری اسلامی ایران

ایوب فلاحی

ناظر فنی: حدیث السادات براتی

صفحه آرا: رضا کاوه

طراح جلد: رضا کاوه

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۵۰،۰۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشر است

آدرس: میدان انقلاب، ضلع جنوب شرقی، ساختمان مترجمان، پلاک ۱۷، طبقه ۱ و طبقه ۲

نمایشگاه و فروشگاه مرکز: میدان انقلاب، روبه روی درب اصلی دانشگاه تهران، ساختمان پارسا، پلاک ۲۶ طبقه ۱ -

شماره تماس: ۰۹۱۰۷۸۹۲۷۴۷ و ۰۶۶۹۳۱۶۶۹، ۰۶۶۴۶۰۹۳۶؛ دور نگار: ۸۹۷۸۴۵۵۸

وب سایت: www.farhooshpub.com

فهرست مطالب

درآمد.....	۹
فصل نخست: مفهوم و انواع نظارت	۱۱
گفتار اول: تعریف نظارت.....	۱۱
معنای لغوی.....	۱۱
معنای اصطلاحی.....	۱۲
ویژگی‌های مفهوم نظارت.....	۱۴
گفتار دوم: تفاوت نظارت و بازرسی.....	۱۸
گفتار سوم: جایگاه و ضرورت نظارت.....	۲۳
گفتار چهارم: انواع نظارت.....	۲۸
بند اول: تقسیم بندی کلی.....	۲۸
بند دوم: نظارت در قانون اساسی.....	۳۰
بند سوم: نظارت قضائی.....	۳۲
بند چهارم: نظارت مالی.....	۳۶
بند پنجم: نظارت تقنینی.....	۳۷
بند ششم: نظارت سیاسی.....	۳۷
بند هفتم: نظارت امنیتی.....	۳۸
بند هشتم: نظارت عقیدتی.....	۳۸
بند نهم: نظارت عمومی.....	۳۹
بند دهم: نظارت اداری.....	۴۰
فصل دوم: نظام نظارت در ایران	۴۱
گفتار اول، نظارت قوه‌ی مقننه.....	۴۴
بند اول؛ نظارت قوه‌ی مقننه بر دولت.....	۴۵

۴۸ بند دوم؛ نظارت بر اجرای قانون و مصوبات دولت
۴۹ بند سوم؛ نظارت رئیس مجلس بر مصوبات دولت در حقوق اساسی
۵۸ بند چهارم؛ نظارت مجلس بر تشکیل دولت
۶۳ بند پنجم؛ نظارت سیاسی قوه‌ی مقننه بر دولت
۶۹ بند پنجم؛ نظارت بر بودجه از طریق دیوان محاسبات
۸۱ بند ششم؛ نظارت از طریق تحقیق و تفحص
۸۵ بند ششم؛ رکن دوم قوه مقننه شورای نگهبان
۹۴ گفتار دوم؛ نظارت قوه‌ی قضائیه
۹۹ بند اول؛ دیوان عدالت اداری
۱۰۰ بند دوم؛ احکام دیوان عدالت اداری
۱۱۴ بند سوم؛ سازمان بازرسی کل کشور
۱۲۰ گفتار سوم؛ نظارت قوه‌ی مجریه
۱۲۱ بند اول؛ نظارت عمومی، ادب ۱۲ قانون اساسی
۱۲۲ بند دوم؛ نظارت امنیتی وزارت اطلاعات
۱۲۳ بند سوم؛ مینا و مراتب نظارت رئیس جمهور بر مصوبات قوه مجریه
۱۲۹ بند چهارم؛ سازمان حسابرسی؛ نظارت مالی
۱۲۹ بند پنجم؛ نظارت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلام
۱۳۱ پیوست
۱۳۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور با آخرین اصلاحات والحاقات
۱۳۸ قانون دیوان محاسبات
۱۵۰ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری
۱۸۳ منابع

درآمد

موضوع این نوشتار بررسی ساختار قانونی نظام نظارت بر اعمال حاکمیت در جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. گفتنی است منظور از ساختار قانونی، از یک سو ساختار مبتنی بر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است که پس از انقلاب اسلامی سال ۵۷ در همه پرس‌و‌پرسی سال ۵۸ به تصویب اکثریت رای دهندگان ایرانی رسید و سپس در سال ۶۸ مورد بازنگری قرار گرفت و دوباره اکثریت شرکت کنندگان در همه پرس‌و‌پرسی آن را تایید کردند، و از سوی دیگر در برگزیده‌ی قوانین عادی و آرا و نظریات تفاسیر مربوط است.

در توضیح ضرورت پرداختن به موضوع نظارت و تعادل در حکومت در ابتدا باید گفت، حکومت در لغت به معنای فرمانروایی و حکمرانی است و به این معنا، برای آن وجود یک رابطه‌ی پایدار فرماندهی و فرمانبری بین فرمانروا و فرمانبر لازم است. حکومت به مجموعه دستگاه‌های اداری و سیاسی، قضایی و نظامی کشور گفته می‌شود که در رأس آن هیئت حاکمه قرار دارد و کشور را بر اساس قانون‌های وضع شده در قوه‌ی قانونگذاری و زیر نظر اهرم‌های نظارتی اداره می‌کند که در رای هیئت حاکمه، رئیس کشور و یا حکومت قرار دارد. از این رو، نظارت بر اعمال حکومت از دیرباز مورد توجه پیامبران الهی، امامان و فیلسوفان و نظریه پردازان به منظور دستیابی به حکومت مطلوب قرار داشته و آنان شیوه‌ها و راهکارهای

گونگونگی را برای رفع هراس از تمرکز و تجمیع فساد انگیز، سرکوبگر و استبداد زای قدرت پیش روی صاحبان اصلی قدرت یعنی مردم قرار داده‌اند و در این مسیر یعنی دستیابی به حکومت مطلوب تلاش کرده‌اند.

بنابراین برای کنترل و مهار قدرت "طغیان گر فسادآور" و استمرار و استقرار قدرت در قالب‌های حقوقی عادلانه و منصفانه، برای نیل به حکومت‌های مطلوب فکر و اندیشه به تکاپو افتاد و قدرت سیاسی و حکومت را در چهارچوب‌های آزادی، دموکراسی، رفاه، سعادت فردی، عدالت و برابری و تعاون اجتماعی مورد بازبینی مجدد و تفکر و تعمق قرار داد و در نتیجه، مفاهیمی چون، مشارکت همگانی در سرنوشت سیاسی، اصل تفکیک قوا، اصل امر به معروف و نهی از منکر و نظارت همگانی بر دولت و شناسایی حقوق بنیادین در صفحات زندگی بشر نقش بست و برقراری نظام نظارت بر اعمال حکومت و کنترل و بازرسی عملکرد دولتمردان به عنوان موثرترین و مهم‌ترین ابزار تضمین حقوق ذاتی و بنیادین افراد بشر و جلوگیری از انحراف قدرت، مطرح شد، و اکنون نیز بیس‌ر پیش ادامه دارد.^۱